

КАШТАЧИЛИК

БОЛАЛАР МУСИҚА ВА
САНЪАТ МАКТАБИ УЧУН
ЎҚУВ ДАСТУРИ

Сўз боши

Мустақил диёримизнинг қўли гул чевар ва меҳнатсевар халқи асрлар давомида дунё халқларини лол қолдирадиган даражадаги жуда гўзал декоратив санъатни вужудга келтириб келажак авлод учун асраб мерос тариқасида янада бойитиб келмокда.

Бу санъат хилма – хиллиги ва ранг баранглиги билан ажралиб туради. Каштачилик, ипакчилик, ёғоч ўймакорлиги, ганч ўймакорлиги, мисгарлик, кулолчилик, меъморчилик, заргарлик ва юрмадўзлик ва ҳоказолар бугунги кунда ривож топган халқ амалий санъати ҳисобланади.

Бу диёрда масалан ипакчилик қадимдан тараққий этган ва шу асосда халқнинг амалий ижодининг маҳсули бўлган каштачилик ривожланиб ўз мактабини яратди.

Мамлакатда бугунги кунда ҳар бир вилоятнинг каштачилик йўналиши бўйича ўзига хос кўринишлари мавжуд бўлиб, ҳар бири алоҳида тасаввур касб этади. Юртимиз каштачилигида Шахрисабз, Бухоро, Самарқанд, Нурота, Ургут, Фарғона кашталари нақшлари, ранглари ва тикиш усуллари кўра бир-биридан фарқланади. Ҳунармандчиликнинг бу тури билан кўпроқ хотин-қизлар машғул бўлишган.

Бу эса даврнинг қай даражада бўлишидан қатъий назар ўзбек аёлларининг уйда бу бебаҳо санъат тури бўлган каштачиликни дунёга келишини таъминлаган. Улар бирор бир ерда таълим олмаган бўлсаларда рангларни ишлатишни гуллар, мевалар ва қушлар оламини акс эттирувчи суратларни бемалол тасвирлай олганлар ва жило бериб жуда гўзал тарзда тикканлар.

Юртимизда каштачиликнинг бир неча тури мавжуд. Булар босма, ироқи, бигиз, қандаҳаёл, йўрмадўзлик зардўзлик ва бугунги кундаги попирчилик (машинкада тикиш) ва ҳоказолардир. Каштачиликда тикилган нақш ва рангларга кўра ҳар - хил миллатнинг турмуш тарзини, таъсуротларини,

миллий урф-одатларини билиш мумкин. Кашталар тикилишига кўра ҳар - хил мақсадда безак тариқасида ишлатилган.

Давлатимиз томонидан бошқа соҳалар каби ҳунармандчиликка бўлган эътибор ва имтиёзлар, ҳунармандларга янада масъулият юкласада бу бой меросимизнинг ёш авлодга етказиш учун бир қанча имкониятларни бермоқда. Бу ўринда болалар мусиқа ва санъат мактаблари алоҳида аҳамият касб этади. Дарс ўтиш давомида мутахассис ўқитувчи ўзининг мутахассислиги бўйича каштачиликнинг тарихи ҳамда ушбу кашталарни тиккан ҳунарманд аёллар, чизмачи наққошлар, ипак, ип йиғирувчи момоларимиз ҳақидаги маълумотларни ўқувчи ёшларга етказишлари мақсадга мувофиқдир.

Ушбу каштачилик фани ўқув дастури болалар мусиқа ва санъат мактабларида беш йиллик ўқитишга мўлжалланган. Бу давр ичида ўқувчи имкон қадар каштачиликнинг энг ноёб ва нозик сир-асрорларидан боҳабар бўлишлари ҳамда ушбу ҳунарни хоҳишларига кўра эгаллашлари кўзда тутилган.

Шахрисабзда каштачилик тарихи ва каштачилик бўйича услубий курсатмалар.

Шахрисабз ироқи каштачилиги

Ўзбек миллати бой тарихининг бир бўлагига айланиб улгурган ва шу кунгача яшаб келаётган ҳунармандчиликнинг гўзал кўринишларидан бири бу каштачиликдир. Унга хос бўлган нақшлари, буюмларнинг турлари ва ҳар бир каштачилик марказининг ўзига хос бадиий хусусиятлари илмий адабиётда кенг ўрганилган бўлиб, юртимиз ҳудудида каштачиликнинг мавжуд бўлган тикиш усулларнинг келиб чиқиши ва уларнинг бадиий моҳияти етарли даражада тадқиқ этилмаган.

Юртимиз каштачилигида амалда қўлланиб келинаётган босма, бигиз, юрма, қандаҳаёл усулларнинг ичида ироқи услуби алоҳида ўрин тутди. Ироқи каштаси Ўрта - Осиё бўйлаб маълум сабабларга кўра жуда кенг ва эркин тарзда тарқалган. Ироқи каштачилиги Шахрисабздан ташқари

Афғонистоннинг йирик қишлоқларида, Андижон ва Ургутда учратиш мумкин. Лекин ҳар қайсисида ироқи усули сал бошқачароқ тарзда тикилган, яъни ҳар жойнинг ўз севган ранги, нақши ва тикиш услуби билан фарқланган.

Ироқи безак кашталар ўз-ўзидан савдо-сотик ва ҳунармандчилик яхши ривожланган шаҳарларда Ўрта - Осиё маданиятининг қадимги марказлари бўлган йирик қишлоқларида яратилган. Ижтимоий келиб чиқиши ва яшаш тарзига кўра каштачилар бир-бирларидан нақшлар кўчириб озгина қўшимча қилиб, нақшга янгилик киритиб тикишган.

XIX - аср кашталарининг гўзаллиги, юксак дид билан тикилганлиги ҳамда нақш намуналарининг ҳозирги кунга қадар амалиётда фойдаланиб келинаётганлиги, мавжудлиги, халқ ижодининг жуда қадимдан давом этиб келаётганлигини англатади. Баъзи сақланган ироқи кашталарининг неча йиллик эканлигини аниқлаш учун маълумотлар етарли эмас. Аксарият музейларда сақланаётган ироқи кашталар ва буюмлар кўпроқ XIX-XX асрларга мансуб. Ироқи кашталарининг ноёб турлари Тошкентдаги Ўзбекистон Давлат санъат музейида, Самарқанддаги Ўзбекистон халқларининг тарихи ва маданияти музейида, Бухоронинг тарихий ўлкашунослик музейларида ҳамда хориждаги Санк-Петербургдаги этнографик музейида ва Эрмитажда, Москванинг Шарқ маданияти музейида, Берлин шаҳридаги этнографик музейида, Германия ва Швейцариядаги шахсий коллекцияларида сақланади. Халқимизнинг қўлида ҳам XIX-аср охири XX-аср бошларида тикилган ноёб ироқи кашталар ёки буюмларни учратиш мумкин.

Темурийлар ҳокимиятининг маркази бўлган Самарқандда каштачилик айниқса гуллаб яшнаган. Амир Темур саройида яшаган испан элчиси Рюи Гонзалес де Клавихо ўз китобида буларни тўла баён этган “Боғда гулдор гиламлар ва ҳар хил рангдаги шохи газламалардан тикилган чодирлар ташланган капалар ва шийпонлар қурилган, шийпоннинг ичида ҳам ташқарисида ҳам жим-жима гуллар тикилган ранг баранг мато (яъни кашта) хонтахта ёнида гул ва эман дарахтининг барги ва бошқа хил тасвири

нақшлар тикилган шохи тўшак тўшалган.” Рюи Гонзалес де Клавихо Шахрисабздаги Оқ-саройнинг ички хоналарининг деворлари кашталар билан жуда чиройли безатилгани ҳақида ҳам ёзган. Темурийлар ва ундан кейинги даврларда саркардаларнинг байрамона либослари ироқи усулда жуда майин қилиб салобатли тунлар, байрамона шалварлар, салла учун уч бурчакли дўппилар, камарлар тикилган.

Бундан ташқари Боссертнинг Берлин халқшунослик музейида сақланувчи турли халқларнинг нақшларига бағишланган альбомида Шахрисабз, Бухоро, Нурота, Тошкент кашталари ҳам сақланган. Лекин ироқи кашталарининг баъзилари сақланаётган музейларда уларнинг манзили тахмин олинган. Масалан, Бухорода тикилган деб тахмин қилинган. Бунга сабаб Бухоро шахри каштачилик йўналишидаги савдони энг катта марказига айланган.

Ироқи усулда тикилган буюмларни ҳам кўпчилиги Бухоро орқали европалик сайёҳларга сотилган. Берлиндаги этнография музейида сақланаётган эркак ва аёллар учун чўнтак ўрнида махсус тикилган ҳар хил шаклдаги ҳамёнлар билан биргаликда XIX-асрда жуда кам учрайдиган (балки ўша даврда ягонадир) бир кичик лекин жуда қизиқ ироқи усулда тикилган картина сақланади. Бунда 25 x 15 ўлчамда бой кишилар яшайдиган уйни, балконларини чиройли пештоқларини аниқ ранглар билан моҳирона тиккан. Бу картина кишида бир қарашда қизиқиш ўйғотади. Йоханнес Кальтер ва Маргарета Павалойнинг “Наследники Шёлкового пути” деган китобида (Штутгарт, 1995 йил) XIX-асрда Шахрисабзда тикилган бир қанча ироқи буюмлар дўппиларнинг бир неча кўриниши, от жули, отнинг бош томони учун махсус кашта, камарлар, оёк кийимлари чиройли тарзда келтирилган. Рикмерс коллекциясида сақланган XIX-аср охирида аёллар учун ироқи усулда тикилган култапешакнинг ҳозиргача давом этиб келаётгани кишини ҳайратга солади.

Ўзбекистоннинг жанубида жойлашган Қашқадарё иқлимининг иссиқлиги билан ажралиб туриши билан бирга, аҳолининг миллий кийимлари, табиий шарт-шароитлардан келиб чиққан ҳолда табиат

шароитларига мос келиши лозим. Кишиларнинг дидлари юқорилигини улар тиккан кашталарда танлаган рангларининг ёрқинлигидан, хушбичим бичилганидан, қулайлигидан ҳам билса бўлади. Айниқса каштачиликда қоидалар жуда хилма-хил. Яъни рангларни уйғунлаштиришда бир рангни қайси ранг билан келишини тикувчилар бир қарашдаёқ ўрганиб олишган.

XIX-асрда Шахрисабз кичик шаҳар бўлишига қарамасдан Бухоро амирлигининг савдо-сотиқ ва хунармандчиликни юқори даражада ривожланган марказига айланган эди. Шахрисабзлик хунармандлар Амир ва беклар учун ироқи усулда камарлар, тунлар, махсилар ва ҳар хил кўринишдаги яъни учбурчакли айлана дўппилар, отлар учун от жули ва безакли кашталар тикишган. Бу эса аллақачон Шахрисабз каштачилик санъати анъанасига айланганидан далолат эди.

XX - аср бошларида ироқи каштачиликнинг энг ноёб кўринишларини аҳолиси қўлида кўп учратиш мумкин эди. Аксарият буюмлар ҳам ироқи усулда тикилган кашталардан иборат эди. Бунга сабаб ироқи кашта тикилиши бошқа кашта турларига кўра жуда чидамлилиги эди. Лекин XX - аср биринчи ярми даврида миллийликнинг бу кўринишлари маълум вақт даврнинг таъсири остига қолган. Аёллар уйда ўтирган ҳолда кам ижод қилишган. Тинчлик йиллари бошлангандан кейингина каштачилик янгича кўринишда яна давом этган. Аҳолининг қизиқиши ва халқ эҳтиёжига кўра қўлда тикилган кашталар машинали тикишларни (попоп) пайдо бўлишига туртки бўлган.

Бироқ санъатга қизиқувчилар албатта қўл ишига кўпроқ ошиқ бўлишган. Қашқадарёда энг кўп ироқи каштасининг тури кўп тарқалган. Одамларнинг туй ва маросимларида масалан эркаклар ироқи дўппи кийиши ва аёлларнинг катта куйлаклари олдида жияк шаклида ироқи широзлар тикилиши шарт бўлган. Болалар учун ҳам ироқи дўппилар камзулчалар албатта кийдирилган ва тикилган.

XIX-аср охири XX-асрда ироқи ва бошқа кўринишдаги дўппилар жуда кўп тикилган ҳамда кийилган. Кишилар ҳар хил мақсадга кўра бир шаҳардан бошқа шаҳарга боришганда хунармандларнинг нақш яратишлари авжига

чиққан. Айникса тоғли қишлоқларда ироқи тикишнинг энг гўзал ва майин тикилиши давом этган. Келин сепида куёв учун албатта ироқи дўппи бўлиши шарт бўлган. Ҳаётдаги бу кадрийатлар ҳам каштачиликнинг бу кўринишларини асралиб авлоддан авлодга ўтиб тарқалишига сабаб бўлган.

XX-асрнинг бошларида каштачиликда янги тасвирлар ҳам пайдо бўлган. Бу ҳам секин-аста аҳолининг ўсиб бораётган қисмининг дидига мослашиб давом этган. Қашқадарёнинг қадимий шаҳарларидан бўлган Шаҳрисабздан ташқари ироқи каштаси Китоб туманидаги тоғли қишлоқларида ҳам яхши ривожланган. Аксарият кашталарда гуллар хилма-хил кўринишда тасвирланган. Анор, бодом, қалампир нақшларининг 100 дан зиёд кўринишлари пайдо бўлган. Ироқидаги қадимий офтобпараст, тупчини, шопқилич деб аталувчи нақшлар ўзгармаган ҳолда тарқалган.

Мустакилликдан кейин ҳунармандчиликка бўлган эътибор ва қўллаб қувватлаш каштачиликни янада гуллаб яшнашига сабаб бўлди. Ироқи усулида яна ўша буюмлар қаторида янгича кўринишлари пайдо бўла бошлади. Булар ёстиқ жилдлари, лула болишлар, китоб жилдлари, дўппиларнинг замонавий аёллар либослари, бош кийимлари ва ҳоказолар. Туризмнинг ривожланиши эса ироқи каштачилигида замонавий буюмлардан бир неча хилини масалан, ҳар хил европача сумкалар, кашталарнинг янгича кўринишлари ҳаттоки рангларни ўзгаришига сабаб бўлди. Ўз - ўзидан ироқи усулида тикилган маҳсулотларнинг тури ва сони ошиб кетди. Бу ҳам ўз ўрнида эркин ижоднинг хилма-хил кўринишини чексизлигини билдиради.

XIV – XV- асрларда Шаҳрисабз Темурийлар салтанатининг йирик сиёсий, маъмурий ва маданий маркази ҳисоблангани учун бу ҳар томонлама Шаҳрисабз кашталарининг бадий хусусияти ва ўзига ҳослигини белгилаб берди. Шаҳрисабзга хос яратилган кашталарни кузатиш натижасида безак ва ранг солишдаги умумий тамойилларини аниқлашга имкон туғилди. Худди бошқа жойлардагидек Шаҳрисабзда тикилган каштали буюмлар рангларининг ёрқинлиги, чиройли уйғунлашгани ва табиийлиги билан ажралиб туради. Уларда ёрқин қизил, пушти, шол, тўқ сарик, тилло сарик, оч ва тўқ жигарранг,

пиёз ранг, новвот, ёнғоқ, яшил, индиго ранглари ироқи усулда тикилган буюмлар, чопон, шалвар, дўппи, от жули, махси, нимча, камзул, ҳамён, буғжом, ойна халтача ва ҳоказоларда ўз жилоси ва сифатли бўялгани билан ажралиб туради. Кашталарда тикилган баъзи нақшлар бошқаларга эстетик завқ беришдан ташқари ўз маъноларига эга бўлган. Масалан анор - барака рамзи, калампир - куздан ҳар хил ёмонликлардан асровчи, бодом эса ризқи мўл, очилган гуллар муҳаббатни, шохчали гуллар мажмуаси фаровон ҳаётни, баъзида кузача, қушлар дарахтлар тасвирланган кашталар турмуш тарзини англатган. Аёллар ўзларининг ички гузал туйғуларини ҳам гўзал тарзда тиккан кашталарида акс эттирганлар. Буларнинг бари инсон тасаввури билан боғлиқлигини билдиради. Кишиларнинг ёши, ижтимоий аҳволи, дунёқараши, маданияти, ҳаётидаги ҳар-хил воқеа-ҳодисалари, хўжалик юритишлари ва табиий шарт шароитлари ҳам улар кийган кийимларига хос бўлиб ҳаёти давомида уйғунлашиб борган. Нафақат кийимлар ҳатто яшаш жойлари ҳам кашта билан безатилган. Масалан ўтовлар, уйларнинг пештоқлари, эшиклар махсус ўлчаб тикилган ёркин рангли кашталар зардеворлар билан безатилган.

Шаҳрисабз кашталарида момолар яратган тасаввурларини акс эттирувчи баъзи нусхалар ҳозиргача сақланиб келган. Ишлатилган ранглар фақат безак учун бўлмай балки улар юртда хурсандчилик, байрамли ва тинч кунларни кўп бўлиши орзусида тиниқ ранглар танланган. Ироқи кашталарнинг нақшларини кўпчилиги чети турли нақшлари эса каштанинг асосий марказида гуллар композицияси катта айлана тўплам, қолган нақшлар эса кичикроқ тасвирланган. Анор нақшини ўзи ироқи кашталарда бир неча хил кўринишда шохчали анор, силлиқ, ёриқ, гажакли кичик нақшлар билан уйғунлашган ҳолда тикилган. Каштачилик эркин ижод бўлгани учун ҳар бир тикувчи тасаввурига кўра нақшни ҳар хил қилиб яратган.

Ироқи каштасини тикилиши бошқа кашталарга нисбатан анча фарқ қилади. Ироқи кашталарида нақшлар икки хилда санама ва чизма усулида тикилади. Босма ёки бигиз усулда фақат чизилган нақшлар тўлдирилиб тикилса ироқи усулда мато таги ҳам нақш ҳам тўлдирилиб тикилади. Каштани

чидамлилиги ҳам шунда. Ироқи тикиш рус ва бошқа миллатлардаги Х-харфи шаклида тикишга ўхшасада игна сал бошқачароқ усулда урилади. Яъни мато катаклари устида маълум ўлчамгача бир таёқча тортиб белгилаб олиниб, игна қайтиб ток қандай чирмашса шундай кўринишда айлантириб тўлдириб борилади. Ҳар бир катакдан игна кириб чиқади. Агар матодаги тешикча майда бўлса нақш майда, катта бўлса нақш катта кўринишда бўлади. Шунинг учун ироқи тикишда матонинг катаклари муҳим аҳамиятга эга.

Қадимда бўронбой ҳозирда канава деб аталмиш мато ироқи кашта учун махсус мато ҳисобланади. Нақш чизма бўлса тешикчаларни фарқи бўлмайди. Чунки чизма қандай бўлса шундай тикилаверади. Лекин тикиш катта ёки майин кўринишда бўлган. Ипак ҳам катакларга кўра ечилади яъни катак катта бўлса 18, 20 тола, майда бўлса 14, 16 тола битта қилиб ечилади.

Каштани чидамлилиги ҳам шунга кўра белгиланган. Игна уришда ҳам эътибор бериш керак. Агар игна тортиб урилса кашта сиркоти ва нурсиз чифади, бир маромда тортмасдан урилса кашта ҳам ярқироқ ва жиловланиб чиқади. Энг кўп ироқи маҳсулотлари Шаҳрисабзда тикилади. Аллақачонлар ироқи усули Шаҳрисабзда мактабга айланиб улгурган.

XIX- асргача ироқи усулда тикилган кашталар ва каштали буюмлар бир неча хил турда бўлган бўлса XX- асрга келиб маҳсулотлар сони анчага кўпайган. Қадимгилар ўрнини замонавий европача буюмлар - дастурхонлик, китоб жилдлар, кашталарнинг шакли ва ранги ўзгарган ҳолда тикила бошланди. Туризмнинг ривожланиши ҳам ироқи каштачилигини замонавийлашишига сабаб бўлди. Олдинги ойна халтача ўрнини ҳар-хил сумкалар, костюмлар, ётоқ диванлар ва креслолар учун ёпгичлар сўзана шаклида лекин нақшлар қадимги кўринишда тикилиб келмоқда.

XX- аср бошларида ироқи каштаси ва шунга ўхшаш кашталар тикиш учун махсус мато канва ишлаб чиқарилган. XX- аср ўрталарига келиб канва ишлаб чиқаришдан тушиб кетган, бу кашталарни тикилишининг камайишига сабаб бўлган. Кейинчалик пахтали бўз мато ишлаб чиқарилгандан кейин ироқи кашта тикиш авж олиб кетди. Олдин буёқлар табиий олинган бўлса

ҳозир кимёвий усулда ҳам бўялган буёқлардан чиройли рангли кашталар тикилмоқда. Ривожланиш бўлгани сайин баъзи муаммолар учраб туриши табиий ҳол. Қадимий шаҳарлар бўйлаб туризмнинг ривожланиши ироқи каштачилигида бутунлай янги мавзуларни бошлаб берди, яъни нақшлар ўз ҳолича сақлансада ранглари европаликларнинг дидига кўра ўзгариши ва қадимий нақшлар билан замонавий буюмлар тикила бошланди.

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сунг кейинги ривожланишлар ва ҳар соҳага бўлган эътибор ҳамда қуллаб-қувватлашлар гўзал Шаҳрисабз ҳунармандчилигининг ироқи каштачилигини санъат даражасигача олиб чиқди.

5 - йиллик ўқув дастур

1. Ўзбекистонда миллий каштачилик турлари ва тарихи .
2. Каштачиликда ишлатиладиган хом-ашёлар(ипак, буронбой)
3. Каштачиликда бажариш керак булган 7 жараён (махсус матони туқиш, нақш чизиш, ипак тайёрлаш, табиий буёқ, ранг солиш, тикиш, астарлаш)
4. Музейларда сақланаётган кашталар ҳақида маълумотлар
5. Кашталарни тикиш технологиясига кўра фарқланиши
6. Кашталарнинг миллий урф-одатларимиз ва турмуш тарзи тасаввурлари билан уйғунлашуви.

Ўрганиш учун мавзулар

1. Шаҳрисабз “Босма” каштаси XIV – аср
2. Шаҳрисабз “Ироқи” каштаси XIV- XVIII асрлар
3. Шаҳрисабз “Йўрмадузлик” (бигиз) каштаси
4. Самарқанд каштаси
5. Нурота каштаси
6. Бухоро каштачилиги
7. Фарғона каштачилиги
8. Ургут каштачилиги

9. Ўзбекистонда XIX – аср кашталари

Каштачиликда керакли манбаълар.

1. Г.Л. Чепелевская <<Ўзбекистон сўзанаси>>
2. О. А Сухарёва << Ўрта Осиёда декоратив сўзаналар>>
3. А. Морозова << Ўзбекистонда йўрмадўзлик>>

1 – синф

1- ярим йиллик

1. Кашта турлари
2. Шаҳрисабз каштачилиги тарихи
3. Ироқи кашта тикишда ишлатиладиган хом ашё

II – ярим йиллик

1. Нақшлар ва ранглар
2. Кашта тикиш технологияси
3. Санама ва чизма нақшлар
4. Музейларда сақланаётган бой меросимиз бўлган бадий кашталар.
5. Санъат музейларига саёҳат

2-синф

1-ярим йиллик

1. Кашталар тури тарихи
2. Қадимий нақшни тикиш
3. Мустақил санама нақш яратишга ҳаракат қилиш
4. Музейларда сақланаётган бой меросимиз бўлган бадий кашталар.

II- ярим йиллик

1. Каштачилик турлари ва тарихи
2. Қадимий санама нақшлар
3. Эркин тикишда нақш яратиш ва маънолаш
4. Санъат музейларига саёҳат

Иккинчи синф талаблари

1. Кашта турлари ва тарихини мустаҳкамлаш
2. Ўқувчи дастлабки билимларини мустаҳкамлаб эркин нусха яратишга ҳаракат қилиши
3. Санама ва чизма нақшларни фарқлаш
4. Офтобпараст қадимий нақши ва маъносини ўрганиш
5. Шопарчин нақшини маъноси ва тагини ўйиш
6. Чизма нақшлар ва маъноси
7. Табиий бўёқ ва химик бўёқларни бўяш
8. Ипакларни тикишга кўра йигириш
9. Қўл ишини машина ишидан фарқлаш

Ўқувчилар ўрганиши лозим бўлган нусхалар.

Қадимий ва ҳозирда яратилган нусхалар

1. Офтобпараст
2. Шопқилич
3. Минора
4. Зирак
5. Қур (кашта чети)
6. Бодомгули
7. Қалампир нусха
8. Пахта
9. Гулдаста
- 10.Зулфизар
- 11.Анор
- 12.Анор гули
- 13.Олча
- 14.Гулисафсар
- 15.Садаф

3 -синф

1- ярим йиллик

1. Чизма нақшлар чизилиши
2. Чизма нақшлар тагини ўйиш ва тикиш
3. Алоҳида нақшларни эркин тикиш
4. Амалиёт ўташ

II- ярим йиллик

1. Чизма нақшларни катта ўлчамда чизиш
2. Чизма нақшларни тикишда эътиборни таг уйишга қаратиш
3. Нақшлардан териб нусха яратиш
4. Босма каштачилиги амалиёти

Учинчи синф талаблари

1. Нақш чизишни ўрганиш
2. Чизилган нақшлар маъносини ўрганиш
3. Чизма нақшларни тикишни ўрганиш.
4. Безакли кашталар учун нусхалар танлаш.
5. Миллий урф-одатга кўра тикиладиган кашталарни ўрганиш
6. Кашта турига кўра махсус мато тўқилиши ҳақида маълумот
7. Нақшларда миллий ғурурни акс эттириш

Нусхалар ва табиий ранглар

1. Қалампир нусха
2. Пиёз рангни бўялиши
3. Анор нусха
4. Анор рангни бўялиши
5. Ипакни йигириш ёки ечиш яъни тикишга тайёрлаш
6. Ипакни катакчаларга кўра ечиш
7. Санама пахтагул нақшини тагини ўйиш
8. Кадимий рангларни уйғунлаштириш

4 - синф

1 -ярим йиллик

1. Нусхалар ва нақшлар
2. Чизма ва санама нақшлар
3. Мустақил ижод қилиб тикиш
4. Аҳоли эҳтиёжига кўра бадий кашталарнинг ривожланиши (турланиши)
5. Бегиз (юрмадузлик) амалиёти

II - ярим йиллик

1. Нақшлардан нусхалар яратиш
2. Чизма ва санама нақшлардан катта ўлчамли кашталар тикиш
3. Мустақил тикишга ҳаракат
4. Бегиз (юрмадузлик) амалиёти

Тўртинчи синф талаблари

1. Нақшлар ва нусхаларни тўлиқлигича ўрганиш
2. Тўлиқ табиий ранглари мослаштиришни ўрганиш
3. Ипакни танлай билиш ва қўлда ечиш
4. Кашта турларини маънога кўра фарқлаш
5. Вилоятлар кашталарини қиёслаш ва ўрганиш

Кашталар ва нусхалар руйхати

1. Тошкент кашталари
2. Шаҳрисабз кашталари ва турлари
3. Самарқанд кашталари
4. Нурота кашталари
5. Ургут кашталари
6. Бухоро кашталари
7. Фарғона кашталари
8. Миллатга кўра кашталар маъноси

9. Ўрмадўзлик ҳақида маълумот

10. Ўрмадўзликнинг тарихи

5 –синф

1-ярим йиллик

1. Ўрта Осиё каштачилиги тарихи ва бугунги куни
2. Ўтилган барча мавзуларни такрорлаб мустаҳкамлаш
3. Каштачилик сирларини тўлиқ ўрганиш
4. XIX-аср сўзаналари ҳақида
5. Қадимий кашта услубини, замонавий либосларда уйғунлашуви.
6. Ироқи каштачилиги амалиёти

II - ярим йиллик

1. Ўзбекистон каштачилигининг миллий урф одатларга кўра ҳаётда тутган ўрни.
2. Халқ амалий санъатининг бадиий декоратив кашталари (мақсадга кўра, безакли кашталарни танлаш ёки тикиш)
3. Сўзаналар коллекцияси.
4. Сўзаналар маркети.
5. Шахсий иш режаси асосида битирув имтихонига тайёрланиш
6. Каштачиликнинг попопчилик иши амалиёти